

19. september 2022

Til Klimaetaten@bergen.kommune.no

Høring Grønn strategi

Envir AS slutter seg til målene i Grønn strategi. «Taktskifte og endringene må skje nå.»

Envir ber om at ni konkrete virkemidler blir en del av strategien. Dette er virkemidler som er i tråd med Grønn strategi, men de går konkret på lettere forurensende masser, som ikke er nevnt i strategidokumentet eller faktagrunnlaget.

Lettere forurensede masser er definert som avfall og utgjør nesten 20 % av alt avfallet i Norge, men det er en avfallsfraksjon som nesten ikke blir gjenvunnet og derfor utgjør over 50 % av alt avfall som går på deponi. Det til tross for at det er relativt enkelt å omdanne det meste av dette avfallet til nye ressurser. Målet for Grønn strategi er 65 % materialgjenvinning av alt avfall i Bergen innen 2030. Ved å sende lettere forurensede masser til mottaksanlegg med vaskeanlegg kan 80 % materialgjenvinnes.

Innledning

De fire hovedmålene til Grønn strategi er

1. 85% utslippskutt innen 2030 fra 2009-nivået
2. Sirkulere ressursene inkludert mål om 65 % materialgjenvinning av avfall innen 2030
3. Bevare naturen
4. Forberede seg på konsekvensene av klimaendringene

Denne høringsuttalelsen går i hovedsak på punkt 2, sirkulere ressursene med økt materialgjenvinning. Konsekvensene av økt gjenvinning av forurensede anleggsmasser er mindre uttak av jomfruelig natur, slik at naturen dermed bevares, punkt 3, og kan fortsette å levere de økosystemtjenester som trengs mer enn noensinne med et klima i endring, punkt 4.

Gjenbruk av masser lokalt bidrar også til utslippskutt gjennom betydelig færre kjørekilometer for bygg- og anleggsbransjen, noe som også bidrar til en smidigere overgang til fossilfrie el-lastebiler, punkt 1.

Sirkulere ressursene

Grønn strategi legger opp til at det bærende prinsipp for den bergenske klimaomstillingen er en overgang fra lineærøkonomiens bruk og kast til en sirkulær økonomi der de fire hovedprinsippene er å bruke mindre, bruke lenger, bruke igjen og bruk fornybar.

Norge skårer høyt på mange områder, men på sirkulær økonomi er vi, med noen unntak, blant de aller dårligste i hele verden. [The Circularity Gap Report](#) (2020) avdekket at bare 2,4 % av de ressursene vi forbruker i Norge går tilbake i kretsløpet. Den globale økonomien er 8,6 % sirkulær. Som det står i Grønn Strategi: «I 2021 var Norges «jordoverskridelsesdag» allerede 12. april, mer enn tre måneder før resten av verden.» Til inspirasjon er Nederland

allerede 24,5 % sirkulær, ti ganger bedre enn Norge. Ifølge Circular Norway vil 48 % sirkularitet, med de omstillinger det medfører, gjøre at vi når 1,5 graders målet.

For å klare det må avfall materialgjenvinnes. EU har satt seg mål at 65 % av avfallet skal bli til nye materialer innen 2035. I Grønn strategi er målet enda mer ambisiøst. Sammen med de andre storbyene i Norge skal målet nås allerede i 2030.

I Grønn strategis faktagrunnlag heter det i pkt 8.2.1 «I Bergen har vi mest informasjon om husholdningsavfallet. I 2020 kastet husholdningene i Bergen rett i underkant av 114 000 tonn avfall.»

Husholdningsavfallet utgjør ifølge SSB 22 % av avfallsmengden i Norge i 2020 (pkt 8.2 i faktagrunnlaget), mens bygg- og anleggsvirksomheten sto for 29 %.

Legger man SSB nasjonale tall til grunn, at 114 000 husholdningsavfall i Bergen utgjør 22 % av det totale avfallet i Bergen, betyr det at bygg- og anleggsvirksomhetens 29 % andel utgjør 150 000 tonn.

150 000 tonn er mindre enn det Envir mottok i 2021. Det tyder på at lettere forurensede masser ikke er regnet med i avfallsoversikten i Grønn strategi.

Det blir enda tydeligere når faktagrunnlaget viser til tall fra nasjonale avfallsstatistikken (SSB) der det kommer frem «at den totale avfallsmengden i Norge har økt med hele 72 prosent fra 1995 til 2019, hvor vi produserte om lag 12 millioner tonn avfall».

2020-tallene fra SSB, der lettere forurensede masser er med, er det ikke om lag 12 millioner tonn, men 14,28 millioner tonn med avfall til avfallshåndtering, hvorav lettere forurensede masser utgjorde 2,62 millioner tonn.

Lettere forurensede masser utgjorde altså nesten 20 % av alt avfall i Norge og dermed trolig også rundt 20 % av avfallet i Bergen.

Men, mer dramatisk er det at en forsvinnende liten del av dette avfallet ble resirkulert. Ifølge SSB utgjorde lettere forurensede masser over 50 % av alt avfall som ble levert på deponi i Norge i 2020. Det betyr, ifølge SSB, at bare 0,9 % ble gjenvunnet. Vi mener dette tallet er noen prosent høyere, men det er uansett veldig lavt, mye lavere enn for andre avfallsfraksjoner og veldig langt unna målet om 65 % materialgjenvinning.

Det er oppsiktsvekkende liten oppmerksomhet for en avfallsfraksjon som utgjør nesten 20 % og har så lav gjenbruksprosent at den utgjør over halvparten av alt som går til deponi. Særlig når det fins vaskeanlegg som kan heve gjenbruksprosenten til over 80 %.

Forklaringen kan ligge i at lett forurensede masser utgjør svært lite i volum sammenlignet med rene masser. Det var lagt opp til et arbeid med nye veiledere og forskrifter for lettere forurensende masser, men dette ble satt på vent, til etter 2025, fordi man prioriterer arbeid med rene masser. Den direkte årsaken er prosjektet [«Tverrsektoriell prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset»](#). Prosjektet påviste store potensial for klimakutt og samfunnsøkonomisk gevinst ved bedre koordinering og smartere løsninger for håndtering av rene gravemasser. [Bærum kommune ved Ressursbanken](#) tok i etterkant tak en

del av tiltakene i dette prosjektet som ikke hadde en naturlig eier og har gjennom [Klimaklok håndtering av overskuddsmasser](#) tatt en nasjonal lederrolle for disse tiltakene.

Vi tenker at Bergen, som i Grønn strategi sier at taktskifte og endring må skje nå, kan være like utålmodige som Bærum kommune og kanskje påta seg en lederrolle for lettere forurensende masser.

Lettere forurensede masser er gravemasser med lav forurensning, det skilles mellom lav forurensningsgrad som er enkel å behandle, høy forurensning og farlig avfall.

Rogaland fylkeskommunen har i over ti år hatt et prosjekt på anleggsmasser for åtte kommuner på Jæren. Utgangspunktet var at man så behov hele tre mottaksanlegg for forurensende masser på Jæren. I prosjektets sluttrapport, som kom i mai, [Sentrale mottaksanlegg for overskuddsmasse på Jæren \(rogfk.no\)](#), ser de imidlertid på utfordringen til det ene vaskeanlegget som er der i dag. Det ett av tre i Norge, de andre ligger på Romerike og i Trondheim. Anlegget på Jæren har en kapasitet på 150 000 tonn i året, men mottar ifølge rapporten bare 50 000 tonn. De har undersøkt hvorfor det er slik.

Sett fra entreprenørens side er to av hovedårsakene:

- Lavere kostnader ved levering av masser til tipp (deponi)
- Masser med høyt gjenvinningspotensial er gunstig for entreprenøren å nyttiggjøre selv i egne prosjekter. Masser med lavt gjenvinningspotensial, og som entreprenøren har størst behov for å levere, er mindre interessant for et gjenvinningsanlegg.

Fra gjenvinningsanlegget sin side oppgis hovedårsakene til å være:

- For enkelt og billig for utbyggere og entreprenører å deponere masser.
- For liten interesse hos byggherre, inkludert det offentlige, for å bruke gjenvunne materialer.

For å øke etterspørselen etter gjenvunne materialer og stimulere til bærekraftig massehåndtering kommer rapporten med en anbefaling om at fylkeskommunen og andre offentlig utbyggere tar i bruk fire virkemidler.

1. Ikke stille kvalitetskrav som ekskluderer gjenvunne materialer uten at det er nødvendig.
Vær positiv til frakvikssøknader fra normer der det er formålstjenlig.
2. Sett som betingelse at gjenvunne materialer skal brukes.
3. Klimamål som en del av tildelingskriterier. Gjenvunne materialer = klimagassreduksjon.
4. Gjenvinning og gjenbruk som en del av tildelingskriterier.

I tillegg presenterer de fem rettslige virkemidler som kan bidra til å redusere mengden masser som deponeres, og dermed gjøre det mer attraktivt å levere masser til gjenvinning.

1. Vilkår om massehåndtering i arealplaner.
Gir kommunen rettslig grunnlag til krav om massehåndtering ved byggesaksbehandlingen.
2. Innskjerping av dispensasjonspraksis til tipper for overskuddsmasser.

- Gir økt gjenvinningsgrad og øker grunnlaget for mottaksanlegg med vaskeanlegg.
3. Oppfølging av ulovlige tiltak.
Ulovlige anlegg/tipper reduserer gjenvinningsgrad og grunnlag for mottaksanlegg.
  4. Vilkår for tillatelse til forurensing.
Forurensningsloven åpner for vilkår som kan stimulere til økt gjenvinning, for eksempel at et anlegg skal være åpent for alle som ønsker å levere masser til gjenvinning.
  5. Kompetanseheving/etterlevelse.
Mer ensartet forvaltningspraksis bidrar til å økt etterlevelse i hele regionen.

Vi anbefaler at Bergen kommune tar i bruk disse virkemidlene som en naturlig oppfølging av Grønn strategi. Den åpenbare grunnen til å gjøre det, er potensialet for en drastisk økning i materialgjenvinning for en fraksjon som utgjør nesten 20 % av avfallet.

Envir har sendt konsesjonssøknad til statsforvalteren og byggesøknad til kommunen på vaskeanlegg for 150 000 tonn i vårt mottaksanlegg på Laksevåg. Planen er drift fra 2023. Utfordringen vi vil møte er den samme som rapporten fra Rogaland avdekker for anlegget på Jæren, at vi risikerer at det ikke kommer nok masser inn, og at for lite gjenvunne masser kommer tilbake i kretsløpet fordi dette ikke etterspørres nok i markedet.

Envir har allerede et unikt anlegg for å gjenvinne jord med fremmede arter, som regnes som næringsavfall. Ved hjelp av damp jord friskmeldes jorden og kan brukes igjen. Ordfører Marte Mjøs Persen åpnet anlegget i august 2021. Erfaringen så langt er at vi får inn mindre jord enn forventet, noe vi tror bruk av de ni virkemidlene kan endre på. Den friskmeldte jorda har vi derimot ingen problemer med å bli kvitt. Byens anleggsgartnere har vært positive og støttende og tar imot alt vi produserer, slik at gjenvunnet jord nå ligger langs den nye Bybanen, på taket til det nye barnesykehuset og mange andre steder.

Fullt utnyttet vil vaskeanlegget og jorddamperen omgjøre 150 000 tonn avfall til 120 000 tonn, 80 %, gjenvunne fraksjoner i form av jord, sand, grus, pukk og stein, noe som vil bidra vesentlig til målet om 65 % materialgjenvinning for alt avfall innen 2030.

Klimaregnskap Envir har fått utarbeidet fra Menon og Cowi viser at forskjellen på å sende dette avfallet på deponi versus behandling til gjenbruk, gir betydelig klimakutt og stor samfunnsøkonomisk gevinst.

Like viktig er det at søkelys på at dette avfallet skal gjenvinnes, betyr at forurensing fjernes fra naturen og at spredning av fremmede skadelige arter reduseres. Gjenbruk av masser sparer jomfruelig natur. Det er særlig viktig i forhold til jord, som ikke er en fornybar ressurs. Svært mye av den jorden som i dag tas ut fra naturen, kommer fra myr.

Utslippskutt

Målet i Grønn Strategi er kutt i klimagassutslippene med 85% innen 2030, målt fra 2009. Veitrafikken er den største kilden, med 44 % av utslippene, og Grønn strategi har som mål at all vegtransport i Bergen skal være fossilfri innen 2030.

Ingen norske byer har et så sentralt lokalisert mottaksanlegg som det Envir har på Laksevåg. I 2021 kjørte 12 003 lastebiler i snitt 9,6 km og leverte 199 000 tonn avfall til oss. I storbyene, med unntak av Trondheim, er avstanden til mottaksanlegg betydelig lenger.

Kort kjøreavstand er god samfunnsøkonomi, gir totalt sett mindre veitrafikk og god prosjektøkonomi for bygg- og anleggsbransjen. Samtidig bidrar kort kjøreavstand til overgangen til fossilfrie el-lastebiler, fordi rekkevidde vil være en utfordring de første årene.

Lastebilene kommer til Envir med det som er definert som næringsavfall. Når vi i 2023 åpner vaskeanlegget vil mesteparten av dette kunne behandles og da er det ikke lenger avfall, men jord, sand, grus, pukk og stein som kan gjenbrukes av bygg- og anleggsbransjen. Det åpner for at lastebilene i langt større grad enn i dag kan ha med returlast.

Det vil bety ytterligere reduksjon i kjørte lastebilkilometer, fordi bilene i dag som regel må kjøre ens ærend for å hente byggemasser, og da er kjøreavstanden normalt mye lenger. For å få det til, må det skje en endring. Lastebilene må eksempelvis kunne svinge innom med gjenvunne masser til en tilfeldig kunde når de egentlig skulle kjørt med tomt lasteplan tilbake til hovedprosjektet. Dette kan realiseres ved bruk av en app og slike apper er på vei inn i markedet nå i 2022.

Envir har siste året opparbeidet en del erfaring med å «pushe» returlast på bilene som kommer inn, fordi vi med dagens drift sålder ut til gjenbruk en del tusen tonn pukk og stein. Det vi opplever, er at prosjekteierne, lastebilsjåførene og anleggsbransjen ønsker å bidra til dette. De er klare for klimadugnad, ref satsning 02: *«I Bergen bidrar alle til at vi blir et lavutslippssamfunn i 2030. Gjennom dialog, kunnskap og samarbeid skaper vi engasjement og aksept for nødvendige endringer.»*

Envir har også det som trolig er landet største lastebilvaskeanlegg, for at ikke bilene skal ta med seg forurensing ut sammen med de rene massene.

Avslutningsvis

Envir ønsker at de 4 + 5 konkrete virkemidler nevnt over blir en del av Grønn strategi. Virkemidlene er å tråd med strategien og de vil bidra til at en avfallsfraksjon som utgjør nesten 20 % av alt avfallet kan få en gjenvinningsprosent på 80 %.

Envir er et av to mottaksanlegg for LFM i Bergen kommune. Den andre aktøren har ifølge media sagt de skal bygge vaskeanlegg. Det er naturlig. Alle mottaksanlegg i landet vurderer dette, men alle vet også at det er dårlig økonomi hvis ikke det offentlige bidrar med de virkemidlene - som er tilgjengelig - til at avfall blir levert til gjenvinning og til at det blir et marked for gjenvunne masser.

Norge er dårlig på sirkulær økonomi, med noen unntak, for eksempel retursystem for flasker og elektronikk. Bergenspolitikere kan bidra til å føye lettere forurensede masser til listen, det er hva man folkelig vil kalle en lavthengende, men veldig stor frukt.

På vegne av Envir AS
Tormod Carlsen
Styreleder